

Кравчук Р. С.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки природокористування
і організації виробництва
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

Kravchuk R. S.

*PhD in Economics,
Associate Professor of Environmental Economics
and Organization of Production
Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КОМПЛЕКСНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

PROBLEMS AND PROSPECTS OF COMPREHENSIVE ECONOMIC DEVELOPMENT OF CARPATHIAN REGION

Анотація. У статті розглянуто проблеми та перспективи розвитку економіки Карпатського регіону. Досліджено проблеми виробничої сфери та шляхи їх розв'язання. Визначено доцільність у проведенні реконструкції, технічного переоснащення діючих підприємств легкої та харчової промисловості, а також агропромислового комплексу регіону. Визначено важливе завдання комплексного розвитку регіону, а саме зростання ефективності паливно-енергетичного й мінерально-сировинного комплексів за допомогою повторної геологічної розвідки і розширення ресурсної бази.

Ключові слова: перспективний аналіз, проблеми виробничої сфери, рекреаційні послуги, екологічні проблеми, економічний розвиток, паливно-енергетичний комплекс, мінерально-сировинний комплекс, агропромисловий комплекс, ресурсна база, Карпатський регіон, геологічна розвідка, реконструкція підприємств, технічне переоснащення, проблеми соціального розвитку, проблеми зовнішньо-економічної діяльності.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних умовах проведення децентралізації державного управління та підвищення ролі місцевого самоврядування виникає необхідність у забезпеченні соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах. Карпатський регіон (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області) є важливою складовою господарського комплексу України. Специфічні чинники геополітичного й гео економічного розташування цього регіону якісно відрізняють його від інших регіонів України. Ураховуючи сучасні тенденції внутрішньорегіональної та міжнародної інтеграції України, особливої актуальності набуває потреба в проведенні комплексного дослідження поточних проблемних питань і перспектив розвитку Карпатського регіону. Прикордонне положення, наявність важливих залізничних і безрейкових шляхів сполучення сприяють налагодженню тісних економічних зв'язків зі східними та південними економічними районами України, а також з Молдовою, Румунією, Угорщиною, Словаччиною та Польщею. Це, у свою чергу, дає змогу розвивати на території району галузі, які б виробляли експортну продукцію чи забезпечували її транзит.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних основ регіонального соціально-економічного розвитку зробили провідні вітчизняні вчені: О. Алімов, І. Бистряков, В. Геєць, С. Дорогунцов, І. Лукінов, Я. Олійник, М. Хвесик, М. Чумаченко та інші. Проблеми та перспективи розвитку Карпатського регіону детально досліджували Ф. Гамор, М. Долішній, В. Кравців, М. Лендел.

Метою статті є проведення перспективного аналізу проблем розвитку Карпатського регіону та аналіз перспективних змін його розвитку.

Результати дослідження. Кожен регіон має чітко виражену специфіку вирішення проблеми сталого розвитку. Карпатський регіон відноситься до одного з найбільш цікавих у цьому аспекті регіонів України, природно-ландшафтні умови якого потребують ретельного вивчення та всебічної охорони. Проблеми й перспективи комплексного розвитку Карпатського регіону пов'язані з наявним потенціалом соціально-економічних та природних ресурсів, екологічною ситуацією, тенденціями розвитку економіки в державі.

Проблеми виробничої сфери та шляхи розв'язання. Звертаючи увагу на географічне положення Карпатського регіону, зокрема, вигідне прикордонне розташування, визначено необхідність структурної перебудови тих галузей економіки, які мають найбільш швидкий обіг фінансових коштів, а також експортних галузей промисловості та сільського господарства.

Визначено доцільність у проведенні реконструкції, технічного переоснащення діючих підприємств легкої і харчової промисловості, а також агропромислового комплексу району. Карпатський регіон є одним з найбільших по забезпеченості мінеральними та паливно-енергетичними ресурсами. Важливо забезпечити зростання ефективності паливно-енергетичного й мінерально-сировинного комплексів за допомогою повторної геологічної розвідки і розширення ресурсної бази.

Карпатський регіон найбільш забезпечений лісовими ресурсами в Україні. Стратегія розвитку лісового господарства, лісової, целюлозно-паперової промисловості Карпатського регіону повинна враховувати обмеженість власних ресурсів деревини і поглиблювати її переробку на рівні кращих світових стандартів.

Розвиток рекреаційних послуг в регіоні є першочерговим завданням.

У районі функціонує рекреаційний комплекс загальнодержавного значення. Рекреаційні ресурси: м'який клімат, гірські ландшафти, різноманітні джерела мінеральних вод, лікувальні грязі. Основні курорти: у Львівській області – Трускавець, Моршин, Немирів, в Івано-Франківській області – Яремче, Верховина, Ворохта.

В окремих районах Карпат насиченість територій рекреаційними об'єктами досить висока, але це не свідчить про високий рівень рекреаційного освоєння, оскільки якість сучасного обслуговування та інших сервісних умов є далекою від світових стандартів. Тому тільки комплексний підхід до оцінки рівня рекреаційного освоєння буде найбільш правомірним та об'єктивним. Зростання обсягу рекреаційного виду послуг посилює надходження до місцевих і державних бюджетів, зниження рівня безробіття, а це сприятиме розвитку інших галузей економіки [1].

Екологічні проблеми. Важливою проблемою є наявна екологічна ситуація, яка пов'язана з багатьма чинниками. Основними чинниками погіршення екології Карпатського регіону є: незбалансованість розвитку окремих галузей економіки та промисловості, неналежне ставлення до природних ресурсів та довкілля. Все це привело до інтенсивного природокористування, нераціонального природокористування, погіршення природного середовища загалом. Забрудненість середовища безпосередньо залежить від дії забруднюючих джерел та факторів, які негативно впливають на стан здоров'я населення, на показники смертності та дитячої захворюваності. Електроенергетичні викиди хімічної, гірничорудної промисловості, автомобільного транспорту, харчових підприємств формують основну частину забруднення в Карпатському регіоні. Основними забруднювачами залишаються міста Львів та Калуш, Добротвір, Бурштин, Івано-Франківськ, Ужгород, Чернівці.

До погіршення стану, деградації та виснаження навколишнього природного середовища приводять недостатні екологічно обґрунтовані методи використання природно-ресурсного потенціалу, освоєння територій і корисних копалин, спеціалізація і форми ведення господарської діяльності тощо. У цьому ж напрямі діють і такі чинники, як порушення генетичної цілісності ландшафтів, екологічна незбалансованість структури сільгоспугідь, ігнорування екологічної місткості та ерозійної стійкості ландшафтів, надмірна розораність території, нераціональне ведення лісового господарства без урахування екологічних функцій лісів.

Водні ресурси використовуються вкрай нераціонально, неекономно і, крім того, відбувається значне їх забруднення як промисловими, так і сільськогосподарськими стоками та відходами. Найбільшими забруднювачами поверхневих та підземних вод слід вважати населені пункти, а також тваринницькі ферми й комплекси, оскільки на них, як правило, відсутні очисні споруди та каналізація.

Карпатський регіон залишається найнебезпечнішим із точки зору таких процесів, як паводки. Загроза паводків найближчими роками має тенденцію до збільшення. Щорічно внаслідок затоплень страждають всі області Карпатського регіону. Тому основним шляхом створення безпечних умов функціонування даного регіону є проведення протипаводкових робіт для утримання ґрунтів, укріплення дамб та інших захисних споруд.

Головним напрямом розвитку Карпатського регіону повинна бути його соціальна спрямованість одночасно з дотриманням екологічної рівноваги між господарською діяльністю людини і навколишнім природним середовищем. Сприятиме поліпшенню ситуації в економіці району покликаний структурна перебудова, диверсифікація виробництв, розвиток специфічних для району галузей, промислів. Збалансування територіально-господарських

пропорцій регіону необхідно досягати через поліпшення роботи існуючих галузей спеціалізації в умовах збереження та нарощування обсягів агропромислового виробництва. Серед пріоритетів необхідно виділити всебічний розвиток рекреаційного господарства як однієї з галузей, що сприятиме надходженню фінансових ресурсів для наявного господарського комплексу регіону, а також поліпшення стану в суміжних галузях і взагалі в економіці Карпатського регіону [2].

Проблеми соціального розвитку регіону. Головним напрямом розвитку Карпатського економічного району повинна бути його соціальна спрямованість одночасно з дотриманням екологічної рівноваги навколишнього середовища. Проблема безробіття на сучасному етапі характерна для багатьох регіонів і для Карпатського регіону також. Основними проблемами району є розв'язання питання зайнятості населення, яке змушене їхати на заробітки до інших держав. Особливо вона гостра в сільській місцевості, де неефективно використовуються сільськогосподарські угіддя, мало поширені інші види економічної діяльності. Економічно та історично обґрунтованим і вигідним для району є розвиток народних промислів – килимоткацтво, вишивання, виготовлення художніх виробів з лози, дерева, різьблення по дереву, гончарство. Цей напрям створить умови для зайнятості й отримання доходу місцевим жителям, особливо в тих районах, де є надлишок трудових ресурсів. Однією з важливих проблем Карпатського регіону є недостатній рівень соціально-економічного розвитку гірських та передгірських районів, а також сільської місцевості. Тому необхідно особливу увагу звертати на ці території, покращувати їх розвиток та підвищувати їхнє значення для Карпатського регіону.

Проблеми зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність Карпатського регіону визначає його роль для інших регіонів, для України та для інших країн. Подальший напрям покращення зовнішньоекономічної діяльності – удосконалення структури експорту, підвищення її конкурентоспроможності.

Висновки. Враховуючи наявний в Карпатському регіоні природний, економічний, науковий і технічний потенціал, його історичні та географічні особливості, стратегічна мета перспективного розвитку території полягає в тому, щоб на основі оптимального використання природних, матеріально-технічних, трудових, інтелектуальних ресурсів створити ефективну економічну систему ринкового типу, яка забезпечить матеріальний добробут населення та екологічну безпеку регіону. Досягнення поставленої мети зумовлене в разі поетапної реалізації першочергових завдань. На найближчий період пріоритетами регіонального розвитку повинні бути рекреаційний комплекс, агропромисловий комплекс, лісопромисловий комплекс, машинобудування, невиробнича сфера, особливо в гірській частині, охорона навколишнього середовища, збереження й відновлення історико-культурної спадщини.

Отже, для Карпатського регіону, як і для інших регіонів, характерно багато проблем розвитку виробничих і невиробничих сфер. Тому необхідно проводити ретельні дослідження розвитку галузей регіону для того, щоб вчасно усунути недоліки та удосконалити структуру. Проблеми розвитку Карпатського регіону мають комплексні рішення. Так необхідно удосконалювати кожну галузь виробничої та невиробничої сфери, впроваджувати заходи щодо покращення їх розвитку, що в цілому покращило б розвиток регіону. Ускладнене завдання й те, що всі проблеми розвитку Карпатського регіону взаємодіють між собою, а це означає, що необхідно негайно їх вирішувати, оскільки від одного фактору може залежати

декілька галузей чи сфер. Незважаючи на всі недоліки, досліджуваний регіон має великі перспективи в багатьох галузях, а особливо в рекреаційній. Для того, щоб досягти

певних можливостей розвитку регіону, необхідно змінити та вдосконалити ті галузі, на які орієнтовані перспективи Карпатського регіону.

Список використаних джерел:

1. Гаман П. Формування механізмів прискореного інноваційного розвитку рекреаційного потенціалу Карпатського регіону України: теоретико-методологічні засади / П. Гаман // Економіка та держава. – 2008. – № 11. – С. 82–83.
2. Панов А. Карпатський регіон та роль у забезпеченні безпеки і співробітництва в Європі / А. Панов // Матеріали міжнародної конференції за сприйняття Міністерства закордонних справ Швеції. – Ужгород, 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Uzhgorod/index.htm>.
3. Мітрьєва С. Карпатський регіон та роль у забезпеченні безпеки і співробітництва в Європі / С. Мітрьєва // Матеріали міжнародної конференції за сприйняття Міністерства закордонних справ Швеції. – Ужгород, 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Uzhgorod/index.htm>.
4. Глазунова С. Карпатський регіон та роль у забезпеченні безпеки і співробітництва в Європі / С. Глазунова // Матеріали міжнародної конференції за сприйняття Міністерства закордонних справ Швеції. – Ужгород, 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Uzhgorod/index.htm>.
5. Манів З. Регіональна економіка: [навч. посібник] / З. Манів, І. Луцький, С. Манів. – Львів: Магнолія-2006, 2007. – 561 с.
6. Тодосійчук В. Регіональна економіка: [підручник] / В. Тодосійчук; ВДАУ. – Вінниця, 2008. – 434 с.

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы и перспективы развития экономики Карпатского региона. Исследованы проблемы производственной сферы и пути их решения. Определена целесообразность в проведении реконструкции, технического перевооружения действующих предприятий легкой и пищевой промышленности, а также агропромышленного комплекса региона. Определена важная задача комплексного развития региона, а именно рост эффективности топливно-энергетического и минерально-сырьевого комплексов за счет повторной геологической разведки и расширение ресурсной базы.

Ключевые слова: перспективный анализ, проблемы производственной сферы, рекреационные услуги, экологические проблемы, экономическое развитие, топливно-энергетический комплекс, минерально-сырьевой комплекс, агропромышленный комплекс, ресурсная база, Карпатский регион, геологическая разведка, реконструкция предприятий, техническое перевооружение, проблемы социального развития, проблемы внешне-экономической деятельности.

Summary. In article the problems and prospects of economic development in the Carpathian region. The problems of the production sector and solutions. Determined to conduct feasibility reconstruction, technical reequipment of existing enterprises of light and food industry and agriculture of the region. Defined important task of comprehensive development of the region, namely the increased efficiency of fuel and energy and mineral complexes due to repeated exploration and expansion of the resource base.

Key words: prospective analysis of the problems of industrial areas, recreational services, environmental issues, economic development, fuel and energy complex, mineral complex, agriculture, resource base, Carpathian region, geological exploration, reconstruction of enterprises, technical upgrading, problems of social development problems of foreign economic activity.